

Sygnatura akt XII C 605/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

P., dnia 30 września 2015 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu XII Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący:SSO Małgorzata Małecka

Protokolant:p.o. stażysty K. M.

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 28 września 2015 r. w P.

sprawy z powództwa **H. T., A. T.**

przeciwko A. (...) z **siedzibą w W.**

o zapłatę

I. Zasądza od pozwanej na rzecz powoda H. T. kwotę 102.024 zł (sto dwa tysiące dwadzieścia cztery złote) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 20 sierpnia 2013 roku do dnia zapłaty;

II. Zasądza od pozwanej na rzecz powoda A. T. kwotę 102.024 zł (sto dwa tysiące dwadzieścia cztery złote) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 20 sierpnia 2013 roku do dnia zapłaty;

III. kosztami sądowymi obciąża pozwaną i w związku z tym:

1. zasądza od pozwanej na rzecz powoda H. T. kwotę 8.718,50 zł, w tym kwotę 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

2. zasądza od pozwanej na rzecz powoda A. T. kwotę 8.701,50 zł, w tym kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

/-/ M. M.

UZASADNIENIE

Pozwem złożonym w dniu 13 marca 2015 r. powodowie H. T. oraz A. T., reprezentowani przez fachowego pełnomocnika, wnieśli o zasądzenie od pozwanej A. (...) na rzecz każdego z powodów po 102.024 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 20 sierpnia 2013 r. do dnia zapłaty. Wnieśli także o zasądzenie od pozwanej na rzecz każdego z powodów odrębnie zwrotu kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali, że aktem notarialnym – umową sprzedaży zawartą przed notariuszem M. B. w kancelarii notarialnej w P. w dniu 17 września 2004 r. kupili w imieniu swojego mocodawcy – F. M. odA. (...) w W. Oddział Terenowy w P. w trybie art. 29 ust. 1 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, nieruchomość położoną w P., gmina L., powiat (...) za łączną cenę 410.416 zł. Na powyższą kwotę złożyły się: wartość rynkowa nieruchomości ustalona w operacie szacunkowym na kwotę 407.000 zł i koszty przygotowania nieruchomości do sprzedaży w kwocie 3.416 zł. Powodowie podali także, że cena została obniżona o kwotę 20.350 zł, co stanowi 5% wartości rynkowej nieruchomości z tytułu wpisu nieruchomości do rejestru zabytków. Nadto zgodnie z treścią umowy, kupujący otrzymał zniżkę wynoszącą 45% wartości rynkowej nieruchomości w kwocie 183.150 zł, pod warunkiem, że w terminie pięciu lat od zawarcia umowy poniesie nakłady na nieruchomość, wykonując zalecenia (...) Konserwatora Zabytków. Powodowie wskazali, że cena została zapłacona na rzecz pozwanej. W

dalszej kolejności powodowie wyjaśnili, że F. M., reprezentowany przez powodów, kupił przedmiotową nieruchomość korzystając z prawa pierwokupu jako spadkobierca byłego właściciela nieruchomości (w trybie art. 29 ust. 1 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa). W dacie przejścia nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa, nieruchomość była własnością J. Ł., z kolei F. M. był spadkobiercą J. Ł.. Spadkobiercami F. M. są natomiast powodowie.

Powodowie wskazali także, że decyzją z dnia 11 marca 2013 r. Wojewoda (...) uznał, że zespół pałacowo –parkowy w P., gmina L., powiat (...) położony aktualnie na działce gruntu nr (...) o powierzchni 7,8364 ha nie podpadał pod działanie art. 2 ust. 1 e dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Decyzja Wojewody jest ostateczna i prawomocna.

H. i A. T. wskazali także w uzasadnieniu pozwu, że pismem z dnia 7 sierpnia 2013 r. wezwali pozwaną do uiszczenia na ich rzecz kwoty 390.066 zł z tytułu zwrotu ceny zapłaconej za nieruchomość oraz zwrotu nakładów poczynionych przez powodów zgodnie z zobowiązaniem wynikającym z § 9 umowy. Nadto wyjaśnili, że skierowali do Sądu Rejonowego dla W. (...) wniosek o zawezwanie do próby ugodowej przeciw pozwanej. Wprawdzie do zawarcia ugody nie doszło, jednak powodowie skutecznie przewali bieg terminu przedawnienia.

Powodowie wskazali, że na żądane pozwem kwoty składa się część ceny za nieruchomość oraz zwrot kosztów przygotowania nieruchomości do sprzedaży. Przedmiotem umowy sprzedaży była nieruchomość składająca się z geodezyjnych działek gruntu o numerach (...) Powodowie domagają się zaś zwrotu ceny za działkę nr (...), wchodzącą w skład zespołu pałacowo-parkowego. Z uwagi zaś na to, że decyzja Wojewody (...) dotyczy także orzeczenia o samym pałacu, zatem wartość pałacu określona w umowie operatem szacunkowym została objęta żądaniem pozwu. W operacie wskazano, że wartość działki (...) wyceniono na kwotę 188.074 zł, zaś pałac na kwotę 213.190 zł, a zatem przed zastosowaniem bonifikat cena sprzedaży wynosiła 401.264 zł (213.190 zł + 188.074 zł). Wobec zastosowania łącznie 50% obniżki kwota ta wyniosła 200.632 zł. Powodowie zapłacili pozwanej również kwotę 3.416 zł tytułem zwrotu kosztów przygotowania nieruchomości do sprzedaży. Z uwagi na powyższe, powodowie niniejszym pozwem domagają się zasądzenia od pozwanej na rzecz każdego z nich kwoty po 102.024 zł (łącznie 204.048 zł).

Powodowie podnieśli także, że dopiero z chwilą uprawomocnienia się decyzji Wojewody świadczenie poprzednika prawnego powodów stało się nienależne i od tego czasu rozpoczął bieg termin przedawnienia. (k. 1-5 akt).

W odpowiedzi na pozew z dnia 13 lipca 2015 r. pozwana A. (...) z siedzibą w W. wniosła o oddalenie powództwa oraz zasądzenie od każdego z powodów odrębnie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Pozwana w uzasadnieniu odpowiedzi na pozew podniosła, że powodowie nie wykazali przesłanek, od spełnienia których uzależnione jest powstanie po stronie pozwanej obowiązku zwrotu nienależnego świadczenia. Pozwana podniosła zarzut braku legitymacji procesowej biernej pozwanej, do której majątku nigdy nie trafiła uiszczona przez powodów cena tytułem zapłaty za przeniesienie własności działki nr (...) położonej w P.. Pozwana wyjaśniła, jakie relacje zachodzą między Skarbem Państwa a majątkiem pozwanej (...) W dalszej kolejności pozwana podniosła, że obowiązek zwrotu uzyskanej korzyści wygasł z uwagi na art. 407 kc, bowiem korzyść majątkowa uzyskana przez pozwaną Agencję została przekazana bezpłatnie na rzecz Skarbu Państwa. (k. 90-95 akt).

Na rozprawie w dniu 28 września 2015 r. strony podtrzymały swoje stanowisko w sprawie. Pełnomocnik powodów wniosł o przyznanie kosztów zastępstwa procesowego odrębnie na rzecz każdego z powodów, wskazując, że po stronie powodowej nie występuje współuczestnictwo konieczne. W przypadku jednak, gdyby Sąd nie przychylił się do stanowiska strony powodowej, sprzeciwił się zasądzeniu od każdego z powodów kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Agencji. Strony oświadczyły, że bezspornie cena sprzedaży została przez powodów uiszczona na rzecz (...) Między stronami nie było również sporu co do wysokości żądanej przez powodów kwoty, sporna była jedynie zasada jej dochodzenia od pozwanej. (107-108 akt).

Sąd ustalił, co następuje:

J. Ł. był właścicielem nieruchomości, obejmującej zespół pałacowo-parkowy położony w P., składający się z działek oznaczonych numerami:(...)o łącznym obszarze 8,0754 ha. Powyższa nieruchomość została ujawniona w księdze wieczystej dobra rycerskie P. tom I karta 1.

Pismem z dnia 1 grudnia 1945 r. Wydział Hodowli K. Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych wystąpił do Wojewódzkiej Komisji Ziemskiej w P., o wyłączenie z parcelacji, w trybie art. 15 dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, między innymi gruntów majątku P., które przeznaczono na cele hodowli.

W dniu 24 października 1946 r. w księdze wieczystej P. dobra rycerskie prowadzonej dla powyższej nieruchomości, na podstawie wniosku i zaświadczenia Wojewódzkiego (...) Ziemskiego z dnia 25 września 1946 r. jako właściciela powyższej nieruchomości ujawniono Skarb Państwa.

dowód: decyzja Wojewody (...) z dnia 11 marca 2013 r. (k. 20-30 akt).

Postanowieniem Sądu Rejonowego wG. (...)z dnia 17 lutego 1998 r.,(...) spadek po A. M. zmarłym w dniu 22 lipca 1988 r. w F. H. ((...)) ostatnio stale zamieszkałym w F. H. ((...)) na podstawie testamentu z dnia 24 kwietnia 1967 r. nabył jego brat - F. M. – w całości.

dowód: postanowienie z dnia 17 lutego 1998 r. (k. 18 akt)

W dniu 17 września 2004 r. w P. F. M., reprezentowany przez A. T. i H. T., jako spadkobierca J. Ł., nabył odA. (...)Skarbu Państwa w drodze umowy sprzedaży, zawartej w formie aktu notarialnego, w trybie art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, nieruchomość zabudowaną zespołem pałacowo-parkowym położonym w P., składającym się z działek oznaczonych numerami:(...)o łącznym obszarze 8,0754 ha, dla której Sąd Rejonowy w N. T.prowadził księgę wieczystą pod oznaczeniem KW nr (...).

Łączna cena przedmiotu umowy została ustalona na kwotę 410.416 zł, na którą złożyły się kwota 407.000 zł stanowiąca wartość rynkową nieruchomości ustalona w operacie szacunkowym i koszty przygotowania nieruchomości do sprzedaży w kwocie 3.416 zł. (§ 4 umowy).

Ustalona wyżej cena została obniżona o kwotę 20.350 zł, co stanowiło 5% wartości rynkowej nieruchomości z tytułu wpisu nieruchomości do rejestru zabytków.

W umowie wskazano także, że kupującemu przysługuje dalsza obniżka ceny z tytułu wpisu nieruchomości do rejestru zabytków w wysokości 45% wartości rynkowej nieruchomości w kwocie 183.150 zł pod warunkiem, że w terminie do 5 lat od dnia zawarcia umowy, kupujący poniesie nakłady na nieruchomość, wykonując zlecenia (...) Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w kwocie nie niższej od udzielonej obniżki.

Powodowie, działając w imieniu F. M., oświadczyli, że całą ustaloną wyżej cenę w imieniu mocodawcy zapłacili, co pozwana Agencja potwierdziła. (§ 4 umowy).

dowód: akt notarialny – umowa sprzedaży (k. 7-17 akt).

Postanowieniem Sądu Rejonowego dlaK. (...)z dnia 7 grudnia 2006 r., (...) stwierdzono, że spadek po F. M. zmarłym w dniu 24 lipca 2006 r. w B., ostatnio stale zamieszkałym w K. przy ul. (...) nabyli na podstawie testamentu z dnia 30 sierpnia 2000 r. wprost powodowie A. T. i H. T. po 1/2 części każde z nich.

dowód: postanowienie z dnia 7 grudnia 2006 r. (k. 19 akt)

Decyzją z dnia 11 marca 2013 r. wydaną w sprawie o sygnaturze SN-IV. (...)94.2012.2 Wojewoda (...) stwierdził, że zespół pałacowo-parkowy w P., gmina L., powiat (...) położony obecnie na działce nr (...) o powierzchni 7,8364 ha,

będący przed przejęciem na rzecz Skarbu Państwa własnością J. Ł., zapisany w dacie przejęcia w księdze gruntowej P. dobra rycerskie Tom I karta 1 (obecnie w księdze wieczystej nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy wN. T. nie podpadał pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 3, poz.13 ze zmianami).

Przedmiotowa decyzja uprawomocniła się w dniu 28 marca 2013 r.

dowód: decyzja z dnia 11 marca 2013 r. (k. 20-30 akt).

Pismem nadanym w dniu 8 sierpnia 2013 r. powodowie wezwali pozwaną A. o zapłatę kwoty 390.066 zł tytułem zwrotu ceny zapłaconej pozwanej A. z tytułu umowy sprzedaży nieruchomości – zespołu pałacowo-parkowego w P. w wysokości 206,916 zł oraz zwrotu nakładów na nieruchomość w wysokości 183.150 zł dokonanych zgodnie z obowiązkiem zawartym w § 4 umowy w wykonaniu zaleceń (...) Konserwatora Zabytków.

dowód: wezwanie do zapłaty (k. 31-33 akt).

Wnioskiem nadanym w dniu 12 września 2013 r. powodowie zawezwali pozwaną A. do próby ugodowej w sprawie zapłaty na rzecz wzywających solidarnie kwoty 390.066 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 19 sierpnia 2013 r. do dnia zapłaty.

dowód: wniosek o zawezwanie do próby ugodowej (k. 33-35 akt), zawiadomienie o terminie posiedzenia w sprawie z wniosku o zawezwanie do próby ugodowej (k. 36 akt).

Pismem z dnia 23 stycznia 2014 r. pozwana A. poinformowała powodów, że umowa sprzedaży przedmiotowej nieruchomości została wykonana, a wzajemne zobowiązania wynikające z treści umowy wygasły. Pozwana poinformowała także powodów, że ich roszczenia są nieuzasadnione, bowiem nie są oparte o istniejące zobowiązanie.

dowód: pismo pozwanej z dnia 23 stycznia 2014 r. (k. 37 akt).

Wartość szacunkowa nieruchomości stanowiącej działkę nr (...) wchodzącą w skład zespołu pałacowo – parkowego została wyceniona na dzień 19 maja 2004 r. na kwotę 188.074 zł Wartość budynku pałacu została na dzień 19 maja 2004 r. wyceniona na kwotę 213.190 zł.

dowód: operat szacunkowy z dnia 19 maja 2004 r. (k. 38-72 akt).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie zgromadzonych w sprawie dokumentów urzędowych i prywatnych. Zgodnie z treścią art. 244 k.p.c. dokumenty urzędowe stanowią dowód tego co zostało w nich urzędowo zaświadczone. Zgodnie natomiast z treścią art. 245 k.p.c. dokumenty prywatne stanowią dowód tego, że osoba, która je podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie. Zgromadzone w sprawie dokumenty nie były kwestionowane przez strony. Również Sąd nie znalazł podstaw, aby czynić to z urzędu. Wiarygodność kserokopii dokumentów również nie budziła wątpliwości Sądu. Mimo, że kserokopia nie jest dokumentem, a stanowi jedynie element twierdzenia strony o istnieniu dokumentu o treści odpowiadającej kserokopii, to w niniejszej sprawie żadna ze stron nie podniosła zarzutów kwestionujących istnienie określonych dokumentów prywatnych czy urzędowych.

Sąd zważył, co następuje:

W niniejszej sprawie powodowie domagali się zasądzenia od pozwanej A. (...) na rzecz każdego z powodów po 102.024 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 20 sierpnia 2013 r. do dnia zapłaty z tytułu nienależnego świadczenia. Powodowie twierdzili, że w związku z decyzją Wojewody (...), stwierdzającą, że zespół parkowo-pałacowy w P. oznaczony działką nr (...) nie podpadał pod działanie dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. na mocy którego przedmiotowa nieruchomość przeszła na rzecz Skarbu Państwa, kwota uiszczona tytułem zakupu przedmiotowej nieruchomości przez poprzednika prawnego powodów na rzecz pozwanej Agencji stała się świadczeniem nienależnym.

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie.

W niniejszym procesie pozwana podniosła zarzut braku biernej legitymacji pozwanej.

Odnosząc się do zarzutu pozwanej należy wskazać, że zgodnie z art. 3 ust. 1 zdanie drugie ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 1187 z późn. zm.) A. (...) jest państwową osobą prawną. A. (...) nie zalicza się do tzw. *stationes fisci* Skarbu Państwa, ale jest samodzielną osobą prawną. W myśl art. 1 ust. 1, ustawa ta reguluje zasady gospodarowania mieniem Skarbu Państwa w odniesieniu do nieruchomości rolnych w rozumieniu Kodeksu cywilnego położonych na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego na cele gospodarki rolnej, z wyłączeniem gruntów znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych i parków narodowych. Z kolei zgodnie z art. 5 ustawy, Skarb Państwa powierza A. (...) wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych na jego rzecz w stosunku do mienia, o którym mowa w art. 1 i 2 ustawy. A., obejmując we władanie powierzone składniki mienia Skarbu Państwa, wykonuje we własnym imieniu prawa i obowiązki z nimi związane w stosunku do osób trzecich, jak również we własnym imieniu wykonuje związane z tymi składnikami obowiązki publicznoprawne (ust 2). A. wykonuje w imieniu własnym prawa i obowiązki związane z mieniem Skarbu Państwa powierzonym A. po zlikwidowanym państwowym przedsiębiorstwie gospodarki rolnej, w tym również prawa i obowiązki wynikające z decyzji administracyjnych (ust 3). Zgodnie zaś z brzmieniem art. 12 ust. 1 u.g.n.r., mienie, o którym mowa w art. 1 i 2 ustawy, w stosunku do którego Skarb Państwa powierzył A. wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych, tworzy Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa. A. zatem dysponuje w imieniu własnym przedmiotami majątkowymi mienia Skarbu Państwa znajdującymi się w Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Wskazać w tym miejscu należy, że piśmiennictwie podnosi się, że relacje A. (...) oraz Skarbu Państwa określane są mianem ustawowej konstrukcji powiernictwa. Pod tym pojęciem rozumieć należy przekazanie A. samych kompetencji do wykonywania prawa własności oraz innych praw rzeczowych ograniczonych, bez przeniesienia prawa własności. A. wykonuje przekazane jej przez Skarb Państwa prawo własności we własnym imieniu i na rachunek Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Istotnym elementem ustawowej konstrukcji powiernictwa jest oddzielenie w ustawie Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa od zasobu mienia stanowiącego odrębną własność A. (...). Ustawodawca konsekwentnie przeprowadził w ustawie oddzielenie dochodów uzyskiwanych z Zasobu od dochodów A. jako samodzielnego podmiotu gospodarczego osiągającego dochody ze swojej działalności. A. wykonyuje powierzone jej prawo własności we własnym imieniu, co oznacza, że za skutki działania lub zaniechania odpowiada majątkiem znajdującym się w Zasobie, jeżeli skutki prawne podjętych przez A. czynności prawnych dotyczyły nieruchomości z Zasobu. Natomiast za skutki swoich działań dotyczących własnego majątku A. odpowiada majątkiem własnym. A zatem, stroną cywilnoprawnych umów sprzedaży nieruchomości rolnych oraz dzierżawy, jako często stosowanych w praktyce form prawnych, nie jest Skarb Państwa, lecz A. (...) będąca samodzielnym podmiotem prawa prywatnego i publicznego. Wyodrębnienie Zasobu jako kategorii prawnej oraz finansowej spowodowało podział odpowiedzialności w przypadku czynności podejmowanych w odniesieniu do Zasobu oraz do majątku własnego A.. Skarb Państwa przy takiej konstrukcji powiernictwa jest tylko formalnym właścicielem swoich nieruchomości oraz pozostałych składników mienia. Powiernik ustawowy, jakim jest A. (...), władza nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa w szerokim zakresie, prawie jak właściciel (P. R., (...) Skarbu Państwa, *LexPolonica*).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy należy wskazać, że skoro stroną umowy sprzedaży przedmiotowej nieruchomości z dnia 17 września 2004 r. była pozwana A. kwota z tytułu sprzedaży nieruchomości została bezspornie przekazana na jej rachunek bankowy, a poprzednik prawny powodów ustanowił na nabywanej nieruchomości hipotekę na rzecz pozwanej Agencji, to właśnie pozwana posiada wyłączną legitymację bierną w niniejszym procesie.

Powodowie jako podstawę prawną swojego roszczenia wskazali art. 410 § 2 kc.

W myśl powołanego przepisu świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie

stała się ważna po spełnieniu świadczenia. Jedną z podstaw nienależnego świadczenia jest odpadnięcie podstawy świadczenia. Odpadnięcie podstawy prawnej świadczenia (*condictio causa finita*) zachodzi w sytuacji, gdy w chwili świadczenia jego prawna podstawa istniała, natomiast już po spełnieniu odpadła.

Pojęcie odpadnięcia prawnej podstawy świadczenia łączy się z konkretną podstawą prawną w ramach wykonania zobowiązania, tworzącego tytuł prawny dla tego działania. Roszczenie o zwrot takiego świadczenia powstaje jedynie w wypadku ostatecznego i trwałego odpadnięcia podstawy prawnej, a nie powstaje w razie przejściowego jej odpadnięcia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2011r. w sprawie V CSK 332/10, LEX nr 1129174). W judykaturze przyjmuje się, że ogólne przesłanki bezpodstawnego wzbogacenia należy rozumieć specyficznie w przypadku nienależnego świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2011 r., sygn. akt I CSK 66/11). Już bowiem sam fakt spełnienia świadczenia nienależnego uzasadnia roszczenie kondykcyjne. W takim przypadku nie zachodzi więc potrzeba badania, czy i w jakim zakresie spełnione świadczenie wzbogaciło osobę, na rzecz której świadczenie zostało spełnione, jak również czy majątek spełniającego świadczenie uległ zmniejszeniu. Uzyskanie nienależnego świadczenia wypełnia bowiem przesłankę powstania wzbogacenia, a spełnienie tego świadczenia przesłankę zubożenia. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r. w sprawie o sygnaturze III CZP 26/2010, według art. 410 § 2 k.c., kryterium wyodrębnienia roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia stanowi istnienie podstawy świadczenia w chwili jego spełnienia i późniejsze jej odpadnięcie. Wymaganie istnienia podstawy świadczenia w chwili jego spełnienia jest zachowane także w razie podważenia z mocą wsteczną zdarzenia będącego źródłem zobowiązania, w wykonaniu którego świadczenie nastąpiło; świadczenie staje się nienależne i podlega obowiązkowi zwrotu dopiero z chwilą odpadnięcia jego podstawy.

Odnosząc powyższe rozważania względem stanu faktycznego zaistniałego w rozpoznawanej sprawie należy wskazać, że w chwili zawarcia umowy sprzedaży zespołu pałacowo-parkowego w P. w dniu 17 września 2004 r. istniała postawa prawna świadczenia po stronie F. M. w postaci zapłaty ceny sprzedaży, albowiem nieruchomości będąca przedmiotem umowy została zajęta na podstawie dekretu PKWN

z 1944 r. i w obrocie prawnym funkcjonowała, jako przedmiot własności Skarbu Państwa. Jedynym sposobem wykazania niezasadności przejęcia przedmiotowego majątku przez Skarb Państwa było wszczęcie postępowania administracyjnego zakończonego wydaniem decyzji administracyjnej przez Wojewodę, przy czym - mimo deklaratoryjnego charakteru tej decyzji - jej skutki w zakresie materialnoprawnym, jak i otwarcie drogi do dochodzenia wszelkich roszczeń nastąpiło dopiero z chwilą jej uprawomocnienia się. Zatem należy uznać, że dopiero z chwilą uprawomocnienia się przedmiotowej decyzji, co miało miejsce w dniu 23 marca 2013 r., doszło do odpadnięcia podstawy prawnej świadczenia, a więc to od tego momentu świadczenie poprzednika prawnego powodów stało się nienależne.

Pozwana w toku postępowania podniosła zarzut, że cena z tytułu sprzedaży przedmiotowej nieruchomości weszła do majątku Skarbu Państwa i tym samym, w ocenie pozwanej, wzbogaconym w niniejszej sprawie stał się Skarb Państwa. W dalszej kolejności pozwana podniosła, że obowiązek zwrotu uzyskanej korzyści wygasł z uwagi na art. 407 kc, bowiem korzyść majątkowa uzyskana przez pozwaną Agencję została przekazana bezpłatnie na rzecz Skarbu Państwa. Pozwana załączyła także pismo z dnia 5 sierpnia 2014 r. Zespołu (...) A. (...) z którego wynika, że pozwana A. zobowiązana jest do odprowadzania do budżetu państwa kwoty stanowiącej różnicę pomiędzy wpływami uzyskanymi z gospodarowania mieniem Zasobu w danym roku obrotowym, a środkami wydatkowanymi na realizację jej ustawowych zadań.

Ustosunkowując się do podniesionego przez pozwaną zarzutu należy wskazać, że umowę sprzedaży zawarto w dniu 17 września 2004 r. Wedle obowiązującego wówczas brzmienia art. 20 ust. 5a ustawy gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, kwoty stanowiące różnicę między środkami uzyskanymi z gospodarowania mieniem Zasobu w danym roku obrotowym z tytułów, o których mowa w art. 20c ust. 1 pkt 1, a środkami wydatkowanymi na realizację zadań, o których mowa w art. 20 ust. 4 i 5, podlegają przekazaniu przez A. do budżetu państwa, w terminie do dnia 30 czerwca roku następnego. Wskazać w tym miejscu należy, że zgodnie z ówczesnie obowiązującym art. 20c ust. 1 pkt 1 ustawy, w zakresie gospodarki finansowej związanej z gospodarowaniem mieniem Zasobu przychodami z gospodarowania mieniem Zasobu są m.in. przychody ze sprzedaży mienia Zasobu. Z kolei zgodnie z obowiązującym

wówczas art. 20 ust. 4 ustawy, środki finansowe z gospodarowania mieniem Zasobu przeznacza się na finansowanie obciążających mienie Zasobu zadań określonych w ustawie, w tym na obsługę zobowiązań A. określonych w art. 20a ust. 1 i 4, a także zadań określonych przepisami o kształtowaniu ustroju rolnego, zaś zgodnie z art. 20 ust. 5 ustawy w rocznym planie finansowym, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, ustala się limit wydatków przeznaczonych na funkcjonowanie B. (...) i jej oddziałów terenowych. Wskazane w ustawie zadania A. w brzmieniu obowiązującym w 2004 r. to m.in. realizacja zadań wynikających z polityki państwa, w szczególności w zakresie tworzenia oraz poprawy struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych, tworzenia warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, restrukturyzacji oraz prywatyzacji mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolnicze, obrotu nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa użytkowanymi na cele rolne czy administrowania zasobami majątkowymi Skarbu Państwa przeznaczonymi na cele rolne. (art. 6 ust. 1 ustawy).

Z powyższego wynika zatem, że przekazaniu do budżetu państwa podlegała jedynie **różnica** pomiędzy środkami uzyskanymi z gospodarowania mieniem Zasobu, w tym ze sprzedaży nieruchomości a środkami wydatkowanymi na realizację zadań A. w tym m.in. finansowanie obciążających mienie Zasobu zadań określonych w ustawie. Pozwana na dowód, że przekazała bezpłatnie środki uzyskane ze sprzedaży przedmiotowej nieruchomości do budżetu państwa przedstawiła przelewy z września 2004 r. na kwoty 800.000 zł oraz 600.000 zł dokonane przez Oddział Terenowy A. w P. na rzecz A. (...) w W. oraz przelew z dnia 28 czerwca 2005 r. na kwotę 508.435.236,39 zł tytułem nadwyżki finansowej za 2004 r. zgodnie z art. 20 ust. 5a ustawy na rzecz Ministerstwa Skarbu Państwa. Skoro jednak do budżetu państwa nie podlega przekazaniu całość kwot uzyskanych z tytułu sprzedaży przez pozwaną A. nieruchomości z Zasobu, w ocenie Sądu, pozwana nie wykazała, że ziszcili się niniejszej sprawie przesłanki, o których mowa w art. 407 kc. W szczególności pozwana nie wykazała, aby rozporządziła w całości korzyścią uzyskaną z tytułu sprzedaży nieruchomości położonej w P. bezpłatnie na rzecz Skarbu Państwa. Nadto z podanych przelewów nie wynika, czy powyższa kwota przekazana Skarbowi Państwa zawiera część bądź całość kwoty uiszczonej przez F. M. za zakup nieruchomości.

Na marginesie wskazać należy, że obowiązek zwrotu korzyści przez pozwaną nie wygasł także z uwagi na art. 409 kc, zgodnie z którym, obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu. Zgodnie bowiem z utrwaloną linią orzecniczą Sądu Najwyższego, dyspozycja art. 409 k.c. musi być analizowana w świetle reguły art. 406 k.c., albowiem nie może być mowy o nieistnieniu wzbogacenia, jeżeli wzbogacony uzyskał jakiegokolwiek ekwiwalent w związku z wyzbyciem się lub zużyciem korzyści, przy czym w tej sytuacji jego obowiązek ograniczy się co do zasady do wydania korzyści zastępczej. Przypadki zużycia lub utraty wzbogacenia, powodujące odpadnięcie wzbogacenia, muszą ograniczyć się zatem do tych tylko sytuacji, kiedy nastąpiło to bezproduktywnie, a więc bez uzyskania jakiegokolwiek ekwiwalentu czy też innej korzyści dla majątku wzbogaconego. Korzyść ta może nastąpić chociażby w związku z uniknięciem koniecznego wydatku, który musiałby być poniesiony z majątku wzbogaconego. (wyrok Sądu Najwyższego - Izba Pracy, (...) i Spraw Publicznych z dnia 12 marca 2010 r., sygn. II PK 272/2009, LexPolonica nr 3026618). Jednocześnie przytoczenia wymaga pogląd, w myśl którego, jeżeli Skarb Państwa uzyskał korzyść bez podstawy prawnej, uznaje się, że jedynie wyjątkowo może dojść do nieproduktywnego zużycia tej korzyści. Przyjmuje się bowiem, że jeżeli korzyść weszła do budżetu państwa, zwiększając mienie państwowe, z którego pokrywane są państwowe wydatki, to wydatkowanie wzbogacenia zmniejsza pasywa Skarbu Państwa oraz deficyt budżetowy i stan wzbogacenia trwa, a sam fakt istnienia deficytu budżetowego nie uzasadnia wniosku, że Skarb Państwa nie jest już wzbogacony (Trzaskowski R. [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Księga trzecia. Zobowiązania, pod. red. Gudowskiego J., LexPolonica). Pogląd ten jest aktualny również na gruncie spraw z udziałem A. (...), z uwagi na funkcjonalne sprzężenie ze Skarbem Państwa oraz rodzaj prowadzonej przez nią działalności.

Przenosząc niniejsze rozważania na grunt przedmiotowej sprawy należy uznać, że zarzut pozwanej, że obowiązek zwrotu korzyści wygasł w oparciu o powyższe przepisy, okazał się chybiony.

Wątpliwości Sądu nie budziła wysokość żądanej przez powodów kwoty. Wartość działki nr (...) obejmującej zespół parkowo- pałacowy w P. została na chwilę sprzedaży nieruchomości wyceniona na kwotę 188.074 zł, zaś pałac

wyceniono na kwotę 213.190 zł. Zatem przed zastosowaniem bonifikat cena sprzedaży wynosiła 401.264 zł (213.190 zł i 188.074 zł). Wobec zastosowania łącznie 50% obniżki kwota ta wyniosła zatem 200.632 zł, a nadto poprzekownik prawny powodów zapłacił pozwanej także kwotę 3.416 zł tytułem zwrotu kosztów przygotowania nieruchomości do sprzedaży. Zatem łączna cena działki nr (...), budynku pałacu oraz kosztów przygotowania nieruchomości do sprzedaży wyniosła 204.048 zł. Tym samym powodowie domagali się zasądzenia od pozwanej na rzecz każdego z nich kwoty po 102.024 zł.

O odsetkach ustawowych Sąd orzekł w oparciu o treść art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c., zasądając je od dnia 20 sierpnia 2013 r. Wskazać w tym miejscu należy, że pozwana odebrała wezwanie do zapłaty w dniu 12 sierpnia 2013 r. (k. 33), z kolei w wezwaniu wskazano 7 dniowy termin na spełnienie świadczenia.

Biorąc pod uwagę powyższe Sąd orzekł, jak w punkcie I i II sentencji wyroku.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 kpc, obciążając nimi w całości pozwaną, jako stronę przegrywającą niniejszą sprawę. W niniejszej sprawie po stronie powodowej zaistniało współuczestnictwo formalne. Zgodnie bowiem z art. 72 § 1 pkt 2 kpc, kilka osób może w jednej sprawie występować w roli powodów lub pozwanych, jeżeli przedmiot sporu stanowią roszczenia lub zobowiązania jednego rodzaju, oparte na jednakowej podstawie faktycznej i prawnej, jeżeli ponadto właściwość sądu jest uzasadniona dla każdego z roszczeń lub zobowiązań z osobna, jako też dla wszystkich wspólnie. Z uwagi na powyższe Sąd zasądził na od pozwanej na rzecz każdego z powodów kwotę stanowiącą 1/2 wpisu od pozwu oraz zasądził od pozwanej osobno na rzecz każdego z powodów zwrot kosztów zastępstwa procesowego. Wskazać bowiem należy, że zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2015 r. (III CZP 29/15), w razie współuczestnictwa formalnego (art. 72 § 1 pkt 2 kpc), do niezbędnych kosztów procesu poniesionych przez współuczestników reprezentowanych przez jednego pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym zalicza się jego wynagrodzenie ustalone odrębnie w stosunku do każdego współuczestnika.

Na koszty procesu złożyły się kwoty: 10.203 zł tytułem wpisu od pozwu oraz kwota 3.600 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego powoda i kwota 3.600 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego powódki (zgodnie z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu) oraz kwota 17 zł tytułem opłaty od pełnomocnictwa.

Wobec powyższe Sąd orzekł, jak w punkcie III sentencji wyroku.

/-/ SSO Małgorzata Małecka